

3. ZIKLOKO PROGRAMAZIOA

2. MAILA

11 URTEKO HAURAREN EZAUGARRIAK (6. MAILA)¹

11 urterekin, haurrak Lehen Hezkuntza amaitzen du.

Psikologoak ez dira ados jartzen 11 urteko neska-mutila haurtzaroaren amaieran dagoen ala haurra izateari utzi eta nerabezarora iristen ari den adierazteko. Gure ustez, ez da haurra, baina nerabea ere ez, ez eta aurrenerabea ere. Hori dela eta, 11 urteko adin hau haurtzaroaren eta aurrenerabezaroren arteko etapatzat hartuko dugu. Izan ere, Lehen Hezkuntzako 6. mailako ikaslearengan aurreko etaparen ondorioak geratzen direla eta hurrengo etaparen ezaugarriak agertzen hasten direla ikus daiteke (eraldaketa intelektual eta fisikoei zein kezka eta asaldurei dagokienez).

11 urteko haurraren **adimenak** ezagutzak metatzeko eta antolatzeko sistematikaren barruan izaera dinamikoagoa hartzen duela dirudi. Ekintza eteten du, ideiak neurtzen ditu, eta kritikoago agertzen da egiten dituen gauzekin.

«Eragiketa formalak» agertzen dira: haurra, objektuei buruz arrazoitzeko eta objektuen arteko erlazioak ezartzeko ez ezik, elkarren arteko erlazioei buruz arrazoitzeko ere gai bada. Proposizioen logika ikastaldean logikaren eta objektuekiko erlazioen gainetik dago. Bestalde, Piagetek dioenez, "aldi bereko bi erreferentzia-sistemen arabera arrazoitzeko eta irudikatze" gaitasuna agertzen da, "eta hori, aurrerantzean, posiblearen kasu berezi bat baino ez da izango; zehaztasun mailan, aldiz, posiblea errearen zalantzazko luzapena baino ez zen". Ezagutzak eta jakintza zientifikoa sistematizatzeko abentura hasten da.

Adin honetatik aurrera, adimenaren oinarriko alderdietan gerta daitezkeen aldaketak oso txikiak dira. 4-5 urteko haur bati aplikatutako test batzuek oso emaitza altuak eman ditzakete adimena neurtzean, baina horrek ez du esan nahi haurrak aparteko talentua izango duenik. Gerta daiteke adimena goiz garatzea eta, azkenean, ohiko gaitasunekin geratzea, edota, aitzitik, baliteke hasieran bilakaera atzeratzea eta, azkenean, egonkortzea.

Errore-marjina txikiarekin, 11 urteko haurraren oinarriko adimen-gaitasunak zein mailatan dauden iragar dezakegu. Adimena faktorizatzen hasten denean, gaitasunari lotutako ezberdintasunak ere garbiago agertzen dira eta, bitxia bada ere, haurrak ez dio bere buruari iruzur egiten gaitasunen inguruan. Gainera, badaki bere errendimendua bere gaitasun-mailarako egokia den ala ez. Hori dela eta, haurrari ez diogu mesede egiten benetakoak baino gaitasun handiagoak dituela sinestarazten badiogu (eta are okerrago, jakina, kontrakoa sinestarazten badiogu), eta merezi ez dituen laudorioak egiten badizkiogu. Gure zeregina ikasleei beren gaitasunen eta aukeren arabera laguntzea da, betiere errealtatearen barruan.

6. mailako haurrekin tentu handiz jokatu beharra dago, ez baitute onartzen, oro har, eurekin "gogor" jokatzetik. Irakaslearen irudia garrantzitsua da oraindik ere, eta, beraz, gauzak errazagoak dira irakaslea, zuzen eta tinko jokatuta ere, ikasleen gogokoa bada eta ikasleek horrela ulertzen badute. Izan ere, irakasleak ikastaldean etsaitasun- edo gaitzespen-sentimenduak eragiten baditu, haurraren **zentzu moralaren edo etikoaren** adierazpenak oso bereziak izan daitezke. Adibidez, azterlan batzuek erakutsi dutenez, haurrek azterketak kopiaitzeko jarduera justifikagarritzat eta zentzuzkotzat har dezakete, irakaslearekiko harremana negatiboa bada. Harreman hori positiboa bada, aldiz, kopiaitzea zuzena ez dela iruditzen zaie; konfiantza traizionatzeko modutzat eta gainerakoekiko abantailak lortzeko ahalegin desleialtzat hartzen dute.

Moralaren bilakaeraren gaia joko-arauen ikuspegitik aztertuta ikus dezakegunez, ikaskideekin jolasten denean tranparik egingo ez dela espero du 11 urteko haurrak, arauak errespetatzea oraindik oso zaila gertatzen bazaio ere. Horrela, beraz, haurrak haserretu egiten dira arauak haustera ausartu denarekin. Gainera, haserretu denak garbi jolasteko zenbat eta zailtasun handiagoa izan, orduan eta handiagoa izango da haserrealdia.

Aztergai dugun 11 urteko haurraren eraldaketa organikoak eta fisiologikoak gertatzen dira, eta eraldaketa horiek aldaketa psikologikoen arrazoi izan daitezke (erlatiboa behintzat): haurra fisiologikoki hazi eta berrantolatu egiten da, energia fisiko izugarria kontsumitzen du, eta berrakibatze psikomotor zabala, aberatsa eta askotarikoa izaten du. Zerbait egiten duenean, biziki egiten du, akituta geratu arte, eta haren gogo-aldarteak oso aldakorrek dira, haren barruan hazkuntzaren berezko asaldurak agertzen baitira. Asaldura horiek ezezagunak dira haurrarentzat, eta sentitzen duenari buruz garrantzi eta seriotasun handia emanez gogoeta egitera bultzatzen dute. Intimitatea gustatzen zaio bere barneko bizitza sentitzeko, pentsatzeko, amets egiteko eta abar. Batez ere ohean egiten du hori, lo hartu aurretik, baina, oro har, egunez ere bai; horregatik, batzuetan arreta galduta eta ezbaian egoten da eta, helduen ikuspegitik, alferkerian dagoela dirudi.

Taldean dagoenean, haurra axolagabe, alai eta jostalari agertzen da, baina horrek ez du esan nahi bakarrik dagoenean berdin jokatzeko duenik. "Datorrenaren" zain dago, beldur handirik gabe, eta ez dago pozik oraindik denarekin. Hazkuntza fisikoko fase batean dago, eta horrek berretsi egiten du bere itxaronaldia. Bere gorputzarekiko interes handia pizten zaio, eta horrek pixkanaka sentsualizatzea dakar. Sentsualizazio hori 14 urteko adinean iristen da punturik gorenera.

Askotan, bere buruari buruzko zalantzak izaten ditu. Gutxiagotasun-sentimendu bortitzak sortzen zaizkio, eta taldearen baitan balentriak eta abenturak bilatzen ditu konpentsatzeko. Gutxiagotasun horren eta talde barruko ospea galtzeko beldurraren ondorioz, adin honetako haurrak harroputz-itxura du, baina jarrera hori desagertu egiten da etxeko giroan. Etxea babesleku ona da oraindik haurrarentzat, nahiz eta familiako ia iskanbila guztien eragilea bera izan: eztabaidazalea da, inori ez dio hitz egiten uzten, beti kontra dago, eta desafiatzailea, lotsagabea eta oihukaria da, baina afektibitatearen eta onarpenaren behar handia du, bai eta patetiko izatera iritsi arte ere, lotsatu egiten baita behar hori jendaurrean adierazterakoan.

Sarritan, etxeko abereekiko interes handia agertzen du. Afektibitatea eta samurtasuna adierazi ahal izateko modu gisa interpreta daiteke hori, sentimenduak beste era batean adieraztea "gizon-kontua" ez dela uste duten mutilen kasuan bereziki. Hainbeste maite duen etxeko aberea kontsolamendu handia izan daiteke haurraren bizitza animiko gorabeheratsuan.

Neskak –nagusiki– egunkaria idazten hasten dira, eta egunkari horrek konfiantzazko lagun sekretuaren zeregina betetzen du. Hainbat urte iraun dezake horrek. Egunkaria idaztea haztearen seinale da: haurra denboraren igarotzeaz jabetzen da eta denbora kontuan hartzeko, gertaerak norberaren historiaren zati gisa jasotzeko beharra sortzen zaio.

Adin honetan, ongi bereizitako bi haur mota ikus ditzakegu: alde batetik, nerabezaroan ohikoa den amodiozko harreman idealaren irrika indar handiz bizi dutenak edo irrika hori baztertzen saiatzen direnak (neskak batez ere, bilakaeran mutilak baino aurrerago baitoaz), eta, bestetik, haurtzaro alai eta jostalariaren azken etapei tinko eutsi nahi dietenak.

Neskek eta mutilek elkarrengandik erabat bereiz jarraitzen dute, baina sexu-gaiekiko interes bera dute; gai horiek, gainera, ohikoak dira talde barruko elkarrizketetan. Adin honetako haurrak etxean ez du sexualitateari buruzko galderarik egiten, eta interes txikiagoa duela dirudi, baina hori ez da nahikoa badakielako, lotsatu egiten delako baizik. Gainera, gero eta hurbilago sentitzen du sexua bere bizitzaren osagai bihurtuko dela.

Galderarik egiten ez badu, kezagarria izan daiteke hori, eta, kontu handiz, elkarrizketa sortzen saiatu behar dugu. Gurasoek gai horiei buruz hitz egin behar dute seme-alabekin; batez ere, komeni da mutilen kasuan gaueko poluzioei, eta nesken kasuan hilekoari buruz hitz egitea. Oso haur gutxi iristen dira adin honetan erabateko sexu-garapenera, baina gehienak horretan pentsatzen ari dira, edota gaia saihesten saiatzen dira. Seme-alabekin sexualitateari lotutako gai guztiei buruz hitz egin behar da, eta galdera guztiei erantzun behar zaie, ahal bezain zintzo. Izan ere, nahiz eta erantzunak beldurra eman edo desatsegina iruditu, egia jakitea bere teorietan edo, are okerrago, lagunen teorietan, larrituta uztea baino askoz ere lasaigarriagoa da haurrarentzat. Kontuan izan behar dugu teoria horiek errealitatea baino askoz fantastikoagoak, nahasiagoak eta beldurgarriagoak izan ohi direla.

¹ EOS6 Psikodiagnostikoaren frogen materialetatik hartua.